

PETAR SKOK

Najstariji saradnik našeg časopisa, akademik P. Skok, profesor francuskog jezika i književnosti i uporedne gramatike romanskih jezika, umro je 3 februara 1956 g. u Zagrebu posle duže i teške bolesti. Rođen je I—III—1881 g. u Jurkovu selu (Zumberak). Počeo je već kao gimnazijalac da se bavi literarnom kritikom učestvujući tako u „Hrvatskoj Moderni“. Studirao je u Beču kod Jagića, Kretschmera, Beckera i Meyer-Lübckea romansku, germansku i slovensku filologiju i uporednu gramatiku indoevropskih jezika. 1905 god. postao je doktor sa tezom „Die mit Suffixen -acum, -anum, -ascum und -uscum gebildeten südfranzösischen Ortsnamen. Ova je teza udarila glavni pečat njegovu naučnom radu i tokom decenija Skok je postao prvi autoritet za toponomastiku u Evropi. Spisak njegovih radova i naučno-popularnih članaka zajedno sa kritikama i člancima u enciklopedijama hvata oko pet stotina brojeva. Njegov se rad osim toponomastike odnosi na etimologiju i leksikologiju, balkanologiju i istoriju romanskih, balkanskih, slovenskih i nemačkih govora. Kao dobar poznavalac svih balkanskih jezika, turskog i šiptarskog, novogrčkog i mađarskog, cincarskog i rumunskog, Skok je mimo sve naše slaviste mogao uspešno da rešava zamršene probleme kulturnog i ekonomskog rečnika balkanskih Slovena. Stoga je i njegovo životno delo „Etimološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika“, koje je potpuno spremno za štampu i koje će imati blizu 100 tabaka, rađeno na znatno široj bazi i sa detaljnijim poznavanjem sitnih činjenica, *sine quibus magna constare non possunt*, no što je to slučaj sa rečnicima slavista Miklošiča, Berneckera, Preobraženskog, Brücknera i Vasmera. Tim delom, kao i svojim ranijim radovima iz oblasti balkanske kulturne i ekonomske istorije i folkloru zadužio je ovaj neumorni trudenik gotovo sve naše humanističke nauke a u znatnoj meri i klasičnu filologiju, osobito u pogledu ostataka antičke kulture na današnjem Balkanu. Sa potpisanim pokrenuo je i uređivao *Revue Internationale des Études Balcaniques*. O njegovu radu kao lingviste, toponomastičara i literarnog istoričara dati su opširni prikazi u Južnoslov. Filologu, Prilozima i Ist. Časopisu. Hvala i slava ovom zaslužnom radniku, koji je, koliko znam, jedini među naučnicima u Kraljevini Jugoslaviji saradivao i na sovjetskim časopisima.

M. Budimir, Beograd.

АЛЕКСАНДАР БАЛАБАНОВ

На 30—XI—1955 умре во Софија проф. д-р Александар Балабанов, долгогодишен управител на Катедрата за грчка филологија и предавач на грчката литература во Софискиот државен универзитет. Не-

говото име, како голем толковател на класичната и современата литература, е познато и на научните кругови во Европа, но тоа ќе остане незаборавно во Бугарија, каде што остави трајни спомени во сите области на културниот живот, работејќи со ситот жар на својот оригинален и разностран дух полни 50 години. Не навлегувајќи во неговата дејност и заслуги како поет, литературен, критичар, драматург, публицист и др., ќе ја споменеме само неговата научна и популаризаторска работа од областа на класичната филологија а тоа и најмногу одговара да се одбележи во едно вакво списание што излегува во крајот од каде што е родум покојниот.

Александар Михаилов Балабанов е роден на 18/30—I—1879 г. во Штип, од татко Михаил Балабањан, Ерменец, доселен од М. Азија и мајка Екатерина Печеникова од Штип. До II клас учи во Штип, а III и IV во Солунската гимназија. Бидејќи сеќавал голема наклоност кон класиката, тој оди во Софија и се запишува во класичната гимназија. Покрај сета мизерија во која живеел како ученик, Б. не паѓа духом, но од V клас веќе почнува да објавува свои литературни творби, а во VII (тогаш последен) клас на гимназијата ги преведува од оригиналот 22. и 23. песна од Илијадата на бугарски во хексаметар (сп. „Бџг. преглед“, 1898, кн. IV и V).

Есента 1898. г. го спечалува конкурсот за стипендија по класична филологија и заминува на студии во Лајпциг, каде што останува до 1904 г. Во I семестар го преведува во стих „Прометей“ од Есхила. Преводот му е објавен прв пат во 1905 (сп. „Бџг. збирка“, XII) и до 1954 доживеал 24 изданија. Покрај другите литературни творби од 1904 е и една рецензија на Грчката граматика од Г. Димитров (Прџпорец“, 81) и докторската дисертација „Untersuchungen zur Geschäftsfähigkeit der griechischen Frau (Leipzig 1905, 49 S., 8°), особено важна поради исползуваните извори и литература (Реценз. Г. Кацаров, сп. на Юридич. друж. г. V, с. 86—88, цитирана и во Lübker-овиот Reallexicon, 1914, s. v. Frau), која ја одбранил на 20—VII—1904 во Ерланген.

Како учител во I машка гимн. во Софија, каде што бил назначен веднаш по враќањето од Германија, А. Б. развива широка литературна дејност во сите правци. Тој пишува стихови, оригинални и преводи (меѓу кои и Фауст I дел од Гете), раскази, есеи, критики, рецензии и статии по списанија и весници, повеќето од кои ги основал и редактирал сам. До неговиот избор на Универзитетот (1908) можат да се одбележат следниве поважни работи од областа на класиката: „Ст. грчката лирика I класически период“, „Ст. грчката драма“ („Художник“ II год. 1906/7) и преводот на „Федон“ од Платона, 1907.

Научната кариера на Б. почнува од 21—VI—1908 кога е избран за приватен хонорарен доцент по класична филологија. На 19—V—1912 станува редовен доцент по класична филологија при Катедрата за сравн. литер. историја, а на 1—VII—1917 — вонреден проф. и во 1921 — редовен проф. по класична филологија (прв во Бугарија).

Во цутот на своите интелектуални сили, како доцент Б. го устремува научниот интерес кон изучувањето на главните мотиви во грч. поезија. Во 1911 тој го објавува I дел од својот труд „Любовта в грчката поезија в класически период“, епос и лирика, како прва книга од широко замислените литературно-историски студии: „Еволуција на мотивиџ в грчката поезија“ (Годишник VI, 1909—10 Софија 1911, 1—129 с.), а вториот дел „Любовните мотиви в драматическата поезија“ — во следниот Годишник (VII, 1910—11 Софија 1913, 1—40 с.). Студиите му претставуваат еден „обид да се проследи по каков начин главните моменти од животот на народот влегувале како главни мотиви во неговата поезија и како се раѓале, развивале и обогатувале самите поетски мотиви“ (Цит. по Т. Боров, Литер. дејност на А. Б. „Из един живот“, Софија 1934, с. 573). Тука Б. сакал да ги разгледа еднопо-друго мотивите: љубов, религија, политички и јавен живот, бит, при-

рода и поезија како мотив во грч. поезија, но излегува само првиот дел: За љубовта (Реценз. Г. Кацаров, „Из научната дейност на А. Б.“ „Из един живот“ с. 519). Откако видни класични филолози почнале да објавуваат студии на истата тема (А. Köite, „Das Liebesmotiv in Epos und Drama der Griechen“ — Wiener Blätter, VII Jahrg., Wien 1930, I, S. 20 s.) и на 20—25 год. по него да воаѓаат до истите резултати, а броевите од Годишникот бр. VI и VII биле исцрпени, тој приготвува ново издание „со поправки и многу добавки“ под наслов „Љубовь и поезия“ (Софија 1939, 202 с., 8°). Тоа е редок образец на научна творба која може да се чита лесно како поезија. (Реценз. Н. Транен, „Литер. глас“, XII, 1939, бр. 449, С. Кошков, *ibid.* XIII, 1941, бр. 507).

Дел од студиите „Еволуција на мотивитџ“ е и малиот по обем, но многу интересен по својот метод и поетски полет труд: „Облакт како мотив в поезијата“ („Учил. преглед“ XVIII, кн. 7, 1914., реценз. Г. Кацаров, *op. cit.* К. Димитров, „Вънецџ на А. Б.“, *ibid.* с. 555 s.). На оваа тема за облаците Б. пишува и подоцна во редактираниот од него лит. в. „Развигор“ (VII, 1937, бр. 19).

Неговата „История на класическата литература“ (Пловдив 1914, потоа 1917², 1931³ и преработена 1939, 257 с., 8°) претставува наполно самостоен труд. Во збиена форма, со сочен јазик и на места ретко задлабочување, тука е предадена целата грчка и римска литература (Реценз. Д. Дечев, „Учил. преглед“, XIX, 119 с.).

Б. поради својот жив темперамент реагирал секогаш стихийно и веднаш во моментот на секое прашање од културниот и литературен живот, кое, сосема природно, го одвлекувало од систематската научна работа. Но, иако не оставил поголем број книги со научен апарат, вредноста на Б. како научник не се намалува. Во сите свои, по обем мали, работи, прснати по најразлични списанија и весници, тој расејал безброј зрнца на научна вистина и дал интересни свои објасне-нија по многу прашања, коишто си ја одиграле својата ролја не само во моментот, но и понатаму остануваат како импулс за научно воодушевување и самостојно мислење на помладите.

Само од неколку прочитани страници на Б. паѓаат в очи: неговата голема самостојност во работата, високата стручна спрема и оригиналношћ стил. Тој пишува „само за она кое го видел сам и така, како што го видел со сопствени очи“ („При бухалитџ“, 1925). За својата „Историја на класичната литература“ вели: „Ја распределив, истолкував, изложив со свои средства. И тоа така, како што ја премислив, кога гледав секогаш да ја донесам водата од изворот (II с.) Сите негови работи од класиката се така работени „од прва рака“. Него не можат да го засенат големите авторитети, зашто сам долго размислувал и се вживувал во проблемите што ги решавал. Благодарение на големиот личен опит и поетска интуиција, тој се движи слободно и сигурно и низ најзаплетените области на грч. литер., како н. пр. лириката, од која се останати само незнатни фрагменти. Со својот оригинален стил тој просто ја оживува онаа одамна мината епоха и буди кај читателот голем интерес. Неговите студии навистина можат да бидат читани и разбирани од секого, макар што се научни. Тие претставуваат синтеза на научни принципи и популарно излагање. Б. е поет — научник.

Како најголема заслуга на Б. се сметаат неговите преводи на ст. грч. поети, снабдени со кратки, но многу содржатели, уводи од самиот него. Покрај споменатите можат да се одбележат и овие преводи кои се преиздавани по неколку пати: од Есхила: Агамемнон, Евмениди и Орест; од Софокла: Едип цар и Електра; од Еврипида: Медеја и Ифигенија во Таврида; од Аристофана: Облаци и Женско народно собрание. Освен тоа ги превел „Характерите“ од Теофраст, Езоповите басни, VI песна од Одисеја и поголема част од лириците.

Преводите на Б. сретиле одличен прием во Бугарија и има голем број блескави одсиви за нив. И. Вазов ги карактеризирал: „Јасност,

чистота, стегната реч, добросовесна работа“ (Писмо до А. Б., 1917). Тие по зборовите на Т. Боров (ор. cit. 574 с.) и до денеска остануваат едно од малкуте вистински богатства во преводната литература. Затоа БАН уште во 1914 ги наградува со премија од фондот „Напредок“.

Во своите преводи Б. се држи до оригиналниот текст без да навлегува подлабоко во критиката на текстот. Вникнувајќи во стилот и речникот на авторот Б. настојува да биде дословен. „Мачна работа е, — се жали Б., да се разбере текстот на оригиналот; помачно е да се вникне во духот на поетот и во неговите зборови; уште помачно е да се претстават поетските образи на еден Есхил, Софокле и Еврипид, а најмачно е да ги дадеш не по терк на својот блед дух, а во обемот и бојата на еден гениј“ (Увод во Електра, 4—5 с.). Тој се обидува да ги преодолитие маки прво во проза, а потоа и во стихови (н. пр. Медеја).

Како популаризатор на класиката Б. е во својата стихија. Со цел да се шири класичната култура тој го основал и редактирал сп. „Прометеј“ (од I—VIII—1937—1943). Но не само писмено и усно преку универзитетските лекции и семинарски вежби, ами и преку своите многубројни предавања низ градови и села, тој со жива и воодушевена реч цели 50 години ја популаризирал класичната култура. Неговите предавања се слушани со притаен здив. Кој макар еднаш го слушал Б., нема никогаш да го заборава.

Б. е голем општествен работник. Тој е основател и дури прв иницијатор на, речиси, сите писателски и општествено-научни установи во Бугарија; покрај другото и на „Македонскиот научен институт“.

И покрај тоа што имал голем број непријатели, уште за животта Б. добил полна признателност. Во 1920 е одликуван со сребрен „медал за наука и искуство“, а во 1932 со „Гетевниот медал“. На 21—I—1934 свечено е прославен јубилејот за неговата 35-год. литерат., научна и општествена дејност. По тој случај е издаден и зборникот „Из един живот“ којшто содржи: I (3—467 с.) творби на Б. и II (470—538 с.) статии за него. Целиот 218 број од VI год. (1934) од „Литературен глас“ е посветен на Б. по случај јубилејот, но статии за Б. се наоѓаат и во бр. 219, 220 и 222 од истото списание. Во 1938 Б. е одликуван со најголемиот италијански орден како *Commendatore della Corona d'Italia* за културни заслуги. Во 1951 стана лауреат на „Димитровската награда“, а во 1953 доби почесен назив „Заслужен деятел на културата“.

ISPRAVKA REDAKCIJE

U prošlom godištu našeg časopisa u kritici „Analiza Dupljajskih kolica“ na str. 377 izmakao je pažnji odg. urednika i korektora epitet „zloglasni“, upotrebljen za račun d-ra Joza Petrovića, bivšeg kustosa Narodnog muzeja u Beogradu. Budući da taj izraz nije uobičajen u naučnoj kritici i polemici, Redakcija se ovim ograđuje od njega.

U ime Redakcije

Odg. Urednik

M. D. Petruševski.